

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ
DERGİSİ

Orman Sınırları Dışına Çıkarma İşleminin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

Nimet Veliöğlu

İ.Ü. Orman Fakültesi Ormancılık Hukuku Anabilim Dalı

Tel: 02122261100 Dahili : 25317 E-Posta: nimet@istanbul.edu.tr

Kısa Özet

Teknolojik gelişmeler ve artan nüfus nedeniyle ülkemizde ormanlar tahrip edilmekte ve bu durum da orman varlığını nitelik ve nicelik bakımından azaltmaktadır.

Bu azalmanın önüne geçmek için ormanlar mevcut yasalarla korunmaktadır. Fakat bu duruma tezat olarak 6831 sayılı Orman Kanununun 2. madde hükümlerine göre orman sınırları dışına çıkarma işlemi uygulanmaktadır. Her ne kadar düzenlemenin amacı, orman köylülerinin desteklenmesi olsa da uygulama orman sınırlarını daraltarak, orman varlığının azalmasına neden olmaktadır.

Orman sınırları dışına çıkarma işlemi uygulamaya başlandığı 1974 yılından günümüze kadar 6831 sayılı Orman Kanununun 2. maddesi bir çok değişikliğe uğramış ve bu işlemin hep farklı koşullar altında gerçekleşmiş olması bugün çok büyük sorun haline gelmiştir.

Çalışmada orman sınırları dışına çıkarma işleminin tanımı yapılarak bu işlemin tarihsel süreci ve bu süreç sonundaki hukuksal sorunlar ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orman, orman kanunu, anayasa, orman mevzuatı

The Definition of The Process of The Areas Taken Out of Forest Boundary and Its Historical Development

Abstract

Due to technological developments and population increment, as happens at global level, forestlands in Turkey have been degraded and decreased in terms of both quality and quantity.

Yayın Komisyonuna Sunulduğu Tarih: 11.07.2007

Yayına Kabul Edildiği Tarih: 26.10.2007

To prevent forestlands from such decrement a series of legislative measures have been taken for a long period of time. But, article 2 of the current forest code has posed a controversial issue that leads forest destruction and decrement. To the said article some kinds of forest lands might be taken out of forest boundary, known as article 2-B practice in general, under the condition that lost its forest characteristics and might better be allocated to such kinds of usages as orchard, vineyard, farmland etc. The article has set a time limit starting from October 15, 1961 depending upon the Constitution of 1961 and December 31, 1981 based upon the Constitution of 1982 and has been applied to all forestlands since then. As a consequence of such a malpractice about 1.5 million hectares of forestlands have been taken out of forest boundary so far.

Although, the essential purpose of the said practice is to support forest villagers and increase their living conditions by distributing those lands to each villager, the forest areas adjacent to metropolitan areas and tourism centers through the coastal areas have been taken out of forest boundary and allocated to rich, wealthy persons and the companies willing to make tourism investment via constructing luxury hotels and resorts. And thus, the law has been applied to not for the purpose of rural development but to support rich people and companies.

Since the beginning the article 2-B practice, the law has been amended several times and in each case its applicability and its scope have been extended in order to take more lands out of forest boundary. And therefore, the application has still been posing a serious threats to sustainable forest management.

In this study, initially the definition of article 2-B practice shall be made. In the second chapter, its development has been investigated. And the legal problems that such a malpractice has been posing shall be analyzed via legal research methodology and approaches in the end.

Keywords: Forest, forest law, constitution, forest legislation.

1. Giriş

Ormanlar, Dünyada yaşamın başlamasından günümüze kadar insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duyulan ve vazgeçilemeyen yenilenebilir doğal kaynakların başında gelmiştir. İnsanlığın varolmasına kadar giden bu birliktelik, insanoğlunun bu kaynaktan yararlanabilmek için bir takım kurallar koyması ile farklı bir boyut kazanmıştır.

Bu kuralların konulabilmesi için başka bir ifade ile ormanlardan yararlanmayı hukuk ve orman tekniği açısından düzenlemek için öncelikle mevcut orman varlığının bilinmesi gerekmektedir. Ülkemizde orman varlığını belirlemek amacıyla yapılan kadastro çalışmaları cumhuriyet döneminde 1937 yılında çıkarılan ve ilk Orman Kanunu özelliği taşıyan 3116 sayılı Kanunla başlamıştır. Bir yandan orman varlığı belirlenirken öte yandan var olan ormanları orman sınırları dışına çıkarma işleminin dayanak noktası olan 2. Madde uygulamaları 3116 sayılı Kanunda yer almıştır.

1956 yılında 6831 sayılı Orman Kanunu çıkarılmış, 2. Madde bu kanunda da yer almıştır fakat 1974 yılına kadar hiçbir uygulamasına rastlanmamıştır. Orman sınırlarının daraltılması ile orman oranının azalmasına neden olan 2. Madde uygulamaları 1973 yılında Anayasada yapılan değişiklikler ile Orman Kanununa da yansıtılmış, o yıldan günümüze kadar yapılan kanun değişiklikleri ile büyüyen bir çığ halini almıştır.

2. Orman Tanımı ve Tarihsel Süreç

1961 ve 1982 Anayasalarında orman tanımına yer verilmemiştir. Orman tanımı ilk olarak 01.06.1937 tarihinde yürürlüğe giren 3116 sayılı kanunun 1. Maddesinde yapılmıştır (Özdönmez ve ark., 1996). 3116 Sayılı Kanun ve daha sonra yürürlüğe giren kanunlarda; önce genel bir orman tanımı verilmiş ve hemen ardından orman sayılmayan alanlar istisnalar başlığı altında sıralanmıştır. 3116 sayılı Orman Kanununun 1. maddesine göre orman; “Bu kanunun tatbikinde kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da herhangi bir orman hasılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerleri ile beraber orman sayılır” şeklinde tanımlanmıştır (Mestav, 2001).

4785 sayılı Kanun 13.07.1945 tarihinde yürürlüğe girmiş, bu yasa ile ormanların devletleştirilmesi amaçlanmıştır. Adı geçen yasanın 12. maddesi 1. fıkrasında orman tanımı yapılmıştır (Kızılay, 1988). Bu tanıma göre; orman “Bu kanunun uygulanmasında kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da herhangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerleri ile birlikte orman sayılır” şeklindedir. Görüldüğü gibi ormanın tanımında eşanlamli sözcüklerin birbirleri yerine kullanılmaları dışında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

03.04.1950 tarihinde yürürlüğe giren “Orman Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair” 5653 sayılı Kanunun 2. maddesinde 4785 sayılı Kanunda yapılan orman tanımı yinelenmiştir (Kızılay, 1988).

6831 sayılı Kanun 1956 yılında yürürlüğe girmiştir. Orman tanımı halen yürürlükte bulunan 6831 sayılı Orman Kanununun 1. maddesine göre yapılır. Bu maddeye göre “Tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları yerleri ile birlikte orman sayılır” denmektedir daha önce de belirtildiği gibi bu genel tanımlamanın ardından orman sayılmayan alanlar bendler halinde açıklanmıştır (Kaygancıoğlu ve ark., 1976).

3. Orman Tanımını Oluşturan Unsurlar ve Kavramlar

Orman tanımının anlaşılabilmesi için ormanı oluşturan unsurlar ve kavramların bilinmesi gerekir. Ağaç, ağaççık, topluluk, kapalılık ve yerleri ormanı oluşturan unsur ve kavramlar olarak sıralanabilir (Aras, 2002). Bu unsur ve kavramlar ilgili kanun ve yönetmelik maddelerinde açıklanmıştır.

Orman Kadastro ve 2/B Yönetmeliğinin 20. Maddesinde vasıf tayinine esas alınacak tanımlar başlığı altında ağaç, ağaççık, kapalılık ve topluluk ve yerleri kavramları ele alınıp tanımlanmış ve açıklanmıştır (Aygen,2000). Buna göre;

Ağaç; en az 8 m ve daha yukarı boy yapabilen kökü, gövdesi, tepesi olan, yaşı çapı ne olursa olsun odunsu bitkilerdir (Aygen, 2000).

Ağaççık; dalların çoğalması ve genişlemesi neticesinde yayvanlaşan, genel olarak genişlemesine bir büyüme şekli gösteren, boyu 8 metreyi bulmayan uzun ömürlü çapı ve yaşı ne olursa olsun otsu bitkilerdir (Aygen, 2000).

Topluluk; ağaç ve ağaççıkların veya her ikisinin birlikte buldukları saha üzerinde tabii olarak 0,1 ve daha fazla kapalılık teşmil etmesi halidir. Bir yerin kapalılığı 0,1 den az olsa da orman olup olmadığı arazi yapısı, mevki, toprak muhafaza karakteri, toprak ve su rejimi vb. gibi diğer unsurlarla birlikte mütaala edilip değerlendirilir (Aras, 2002).

Ormandan beklenen teknik, ekonomik ve müşterek faydaları asgari bir şekilde dahi olsa yerine getirebilen ve ormancılık ilim ve tekniği bakımından devamlı şekilde ve muayyen dönemlerde teknik müdahaleyi icap ettiren ağaç ve ağaççıkların bir arada bulunması topluluk halidir. Ayrıca topluluk ile birlikte sahanın orman kapsamı içinde olup olmadığı, meyli, erozyon şiddeti, iklim ve su rejimine olan tesir dereceleri, seri ve bölme bütünlüğü gibi esaslar dikkate alınır (Aygen, 2000).

Kapalılık; ağaç ve ağaççık tepe çatılarının, buldukları sahaya göre toprağı siperleme oranıdır (Mestav, 2001).

Yerleri kavramı; ağaç ve ağaççıkların veya her ikisinin kapladığı yerler ile ağaç ve ağaççıkları suni etkilerle kaldırılmış sahalardır (Aygen, 2000).

Bir yerin orman olup olmadığını belirleyebilmek için sadece bu unsurların ve koşulların sağlanmış olması yeterli olmamaktadır. Bu tip bir iş yapılırken, dikkate alınması gereken başka kriterler de bulunmaktadır. Öncelikle bahse konu olan yerde, ağaç ve ağaççıkların bulunup bulunmadığı belirlendikten sonra, dip kütüklerinin, orman refakat florasına ait bitkilerin, toprak içindeki orman bitkileri çürükleri ve kalıntılarının, humus artıklarının varlığı, eğim, orman, su ve muhafaza karakterleri, toprağın sığılığı ve erozyon karakteri gibi unsurların da göz önüne alınması gerekir.

3.1. Orman sayılmayan yerler

Orman Kanununun sistematığı içinde orman tanımının yapılmasının ardından orman sayılmayan yerler 11 bend halinde sıralanmıştır. 6831 sayılı Orman Kanunu 1. maddesi 2. fıkrasında ise orman sayılmayan yerler aşağıda açıklandığı şekildedir:

3.1.1. Sazlıklar (a bendi)

Bataklıklarda yetişen ve genellikle bir veya birkaç senelik ömrü olan otsu ve yarı odunsu bitkilerin kapsadığı sahalardır (Sınmaz ve Karataş, 1995).

3.1.2. Step nebatlarıyla örtülü yerler (b bendi)

Step formasyonu, ağaçsız ve yazın kuruyan toprağı muntazam bir tarzda ve seyrekçe örten bir bitki örtüsüne malik formasyondur.

3.1.3. Her çeşit dikenlikler (c bendi)

Steplerden sonra onun devamı niteliğinde uzanan cılız monoton görünüşlü odunsu bitkilerle kaplı yerlerdir.

3.1.4. Parklar (ç bendi)

Köy ve beldelerde kamu idarelerine tefrik veya tahsis edilmiş ağaç ve ağaççık ihtiva eden yerlerdir. Genellikle şehir ve kasabalarda yöreye güzellik vermek, halkın gezme, dinlenme ve eğlenmelerini sağlamak amacıyla ilgili yönetimlerce bu amaca tahsis edilerek ağaçlandırılmış sahalardır.

3.1.5. Şehir mezarlıkları ile kasaba ve köylerin hudutları içinde bulunan eski (kadim) mezarlıklardaki ağaç ve ağaççıklarla örtülü yerler (d bendi)

Köy, kasaba ve şehir halkının ölülerini defnettiği kadim yerlerdir. Bu yerler köy veya belediye tüzel kişiliği adına tescile tabidir. Henüz tescil görmemiş fakat kadim mezarlık olarak kullanılan yerler de mezarlık sayılır. Genel mezarlıklar kamunun ortak kullanımına ayrılan yerlerdir.

Mezarlıklarda bulunan ağaç ve ağaççıklar, mezarlıkların bağlı bulunduğu mahalli birimlerin sahipliği altındadır (Ünlü, 1995).

3.1.6. Sahipli arazide bulunan ve civardaki ormanlarda tabi olarak yetişmeyen ağaç ve ağaççık nevelerinin bulunduğu yerler (e bendi)

Sahiplilik, genel bir anlatımla ; taşınmaz ile kişiler arasında var olan hukuki ilişki şeklinde tanımlanabilir. Sahipli arazi kavramı, kişilerin her türlü resmi belgeler, mahkeme kararları, kayıtları ile fiilen mülkiyet altında bulundurdukları arazileri ifade eder (Örücü,1976).

Bu bentteki ayırıcı unsur civar ormanlarda tabi olarak yetişmeyen ağaç ve ağaççıkların bulunması halidir. Buralar özel şahıslar tarafından ağaçlandırılan sahalardır. Özel mülkiyete konu olduğu için zilyetlikle iktisabı mümkün olan yerlerdir. Sahipleri gerçek kişiler veya mahalli idareler de olabilir (Mestav, 2001).

3.1.7 Orman sınırları içinde veya bitişinde tapulu, orman sınırları dışında ise her türlü tasarruf belgeleriyle özel mülkiyette bulunan ve tarım arazisi olarak kullanılan, dağınık veya yer yer küme ve sıra halinde her nevi ağaç ve ağaçlıklarla örtülü yerler (f bendi)

“Orman sınırları içinde” tabiri dört yandan ormanla çevrili olmayı, bitişiklik tabiri ise aralarında devlet ormanlarıyla, özel mülkiyete konu yer, özel orman, mera, toplu yerleşim alanları, 6831 sayılı Kanunun 1. maddesinde belirtilen istisna yerlerle, doğal engeller ve 5658 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce mevcut olan devlet karayolu ve demiryolu olmaksızın bitişikliliği, başka bir ifade ile mülki sınırları içinde orman olması şartıyla evlerin toplu bulunduğu yerleşim alanından itibaren aralıksız olarak devam eden arazilerin herhangi bir yönden ormana bitişikliğini ifade eder (Mestav, 2001).

Orman sınırları içinde veya bitişinde tapulu, orman sınırları dışında ise her türlü tasarruf belgeleriyle özel mülkiyette bulunan ve tarla arazisi olarak kullanılan dağınık veya yer yer küme ve sıra halinde her nevi ağaç ve ağaçlıklarla örtülü yerler; buralarda sahiplilik orman sınırı içinde ise ancak tapu, orman sınırları dışında ise tapu ve diğer tasarruf belgeleri ile kanıtlanabilecektir. Buralar genellikle tarım arazisi olarak kullanılan yerlerdir (Özdemir ve Deda, 1991).

Ormanların veya orman içindeki alanların mevcut kanunlar gereğince mülk edinilmesi mümkün değildir, bu yerler devletin hüküm ve tasarrufu altındadır fakat orman sınırları içindeki tarım arazisi olarak kullanılan, üzerinde dağınık veya yer yer küme ve sıra halinde ağaç ve ağaçlıklar bulunan bir taşınmaz şayet tapuda kayıtlı ise bu yer bu bent gereğince orman sayılmayacaktır (Mestav, 2001). Böyle bir yer tapulu değilse ağaç ve ağaçlıklarla örtülü bu taşınmazın orman olacağı ve zilyetlikle kazanılmayacağı açıktır. Bu durumda, orman sınırları içinde veya bitişindeki tapulu yer, kamulaştırılmamış veya daha önce orman kadastrosu yapılmamış ormanda ise burada tapu kaydı hukuki değerini korur. Ancak böyle bir alan 4785 sayılı Kanunun yürürlük günü olan 13.7.1945 tarihinde orman olmamalı, yani devletleştirilmiş yerlerden sayılmamalıdır.

Orman sınırları dışındaki yerlerde ise sahiplik “Orman Kadastrosu ve 2/B Maddesi Hakkında Yönetmeliğinin” 21. maddesindeki maddelerle kanıtlanabilir (Özdemir ve Deda, 1991).

Orman sınırları içinde veya dışında bulunan tapulu araziler 4785 sayılı Kanun uyarınca, vafı ve üzerindeki orman bitkileri sebebi ile devletleştirilmiş ve sonradan iadeye tabii tutulmamışlarsa, tapu 4785 sayılı kanunun yürürlük tarihinden önceki tarihe ait ise geçerliliğini yitirir (Usluoğlu, 1978). Bu bendde belirtilen yerler komşu orman özellikleri taşıyorlarsa, mutlaka geçerli bir tapu kaydının olması gerekir.

3.1.8. Orman sınırları dışında olup yüz ölçümü üç hektarı(30.000 m²) aşmayan sahipli arazideki her nevi ağaç ve ağaççıkla örtülü yerler (g bendi)

6831 sayılı Orman Kanununun orjinal metninde 1. madde g bendi; “Devlet ormanlarına bitişik olmayan ve yüzölçümü 3 ha’dan yukarı bulunmayan sahipli arazideki her nevi ağaç ve ağaççıklar” şeklindedir. 2896 sayılı Kanunla bu madde değiştirilmiş ve “Devlet ormanlarına bitişik olmayan, geçerli tapu ile sahipli arazi üzerindeki yüzölçümü üç ha’dan yukarı bulunmayan her nevi ağaç ve ağaççıkla örtülü yerler” şeklini almıştır. Bu değişikliğin en önemli özelliği “sahipli arazi” deyimi yerine “geçerli tapu ile sahipli arazi” deyiminin getirilmesidir. Sahiplilik kavramına “geçerli tapu” gibi bir belge ile açıklık getirilmiş ve sahipliliğin ancak geçerli tapu kaydı ile kanıtlanabileceği öngörülmüştür. 3 hektara kadar olan bu yerler orman sayılmayacak ancak 3 hektarı geçiyorsa orman sayılacaktır (Özdemir ve Deda, 1991). Ancak tapulu olduğu için özel orman olarak tahdit edilecektir.

3373 sayılı Kanun ile yapılan değişik ile bu bende yeni düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre g bendi; “Orman sınırları dışında olup, yüz ölçümü 3 hektarı aşmayan sahipli arazideki her nevi ağaç ve ağaççıklarla örtülü yerler” şeklini almıştır (Mestav, 2001). Bu değişimle sahiplilik kavramı yumuşatılmış olmaktadır. Daha önceki düzenlemelerde sahiplilik geçerli tapu kaydı ile kanıtlanırken 3373 sayılı Kanun ile tapu yerine sadece sahipli arazi deyimi ile yetinilmiştir.

Başka bir deyişle, orman sınırları dışında olan yerler söz konusu olduğu için tapu şartı aranmamıştır. Sahiplilik mülkiyeti kanıtlamaya yarayan diğer sahiplik belgeleri ile de kanıtlanabilecektir. Ayrıca tarım arazisi olarak kullanılması da koşul değildir. Önemli olan tek husus yüzölçümünün 3 hektardan az olması gerekliliğidir. Eğer 3 hektarı aşılırsa özel orman sayılır. Özel ormanlarda sahiplilik ancak tapu kaydı ile ispat edilebileceği için üç hektarı aşan yerlerde de sahiplilik ancak tapu ile kanıtlanabilecektir.

Burada bir diğer önemli husus da ağaç ve ağaççık topluluklarının arazi üzerinde birbirinin devamı niteliğinde ve bir bütünlük teşkil eder şekilde olmasıdır. Birbirinin devamı niteliğinde olmayan ve bir bütünlük teşkil etmeyen her bir parça yer, ayrı ayrı değerlendirilmeye tabi tutulacaktır.

3.1.9. Sahipli arazide ve muhitin hususiyetlerine göre yetişmiş veya yetişecek olan fıstık çamlıkları ve palamut meşelikleri dahil olmak üzere her nevi meyveli ağaç ve ağaççıklar (h bendi)

Bu bentteki “sahipli arazi” deyimi içerisine, tapulu arazi, vergide kayıtlı arazi, mahkeme ilamı ile kişinin özel mülkiyetinde olduğu tespit edilmiş araziler girmektedir. Bentte fıstık çamlıkları ile palamut meşelikleri, meyvalı ağaç grupları içinde sayılmış ve diğer meyvalı ağaçların da orman sayılmayacağı hükme bağlanmıştır (Aras, 2002).

Fıkarda birinci unsur, ağaç ve ağaççıkların sahipli arazide olması, ikincisi ise, ağaç ve ağaççıkların fıstık çamlıkları, palamut meşelikleri dahil her nevi meyve ağacı

türünde bulunmasıdır. Fıstık çamlıkları ve palamut meşelikleri kamu arazi niteliğinde de bulunabileceklerinden sahiplik tapu ile mümkündür. Fıstık çamlıkları ve palamut meşeliği ziraat arazisi içinde sınavari, dağınık ve küme halinde ise "F" bendi içinde mütala edildiğinden sahiplik bu bentteki gibidir. Zilyetlikle iktisabı mümkündür.

H bendinin sonunda sözü edilen "her nevi meyvalı ağaç ve ağaççıkların" bulunduğu yerlerin zilyetlikle iktisap edilir, kültür taşınmazı niteliğindeki arazi parçaları olduğunda şüphe yoktur. Bu tip yerlerde sahiplik, orman kadastrosu ve 2/B yönetmeliğinin 21. maddesi ile 3402 sayılı Kadastro Yasasının 14. maddesinde sayılan belgelerle mümkün ise de; Yasanın H bendi baş tarafında geçen fıstık çamlıkları ve palamut meşelikleri aynı zamanda kamu malı özelliği taşıdığından bunlara sahiplik ancak tapu ile olanaklıdır. Bu yüzden özel mülkiyete konu edilemeyen yerlerdeki fıstık çamlıkları ve palamut meşelikleri aslında orman sayılır (Özdemir ve Deda, 1991).

Burada önemli olan bir diğer husus da fıstık çamlıkları ve palamut meşeliklerinin karışık bir meşçere içinde bulunmaları halinde H bendinin nasıl uygulanacağıdır. Yargıtay şayet tapulu bir sahada fıstık çamlığı veya palamut meşeliği, taşınmazın yüzölçümüne uygun dağılımlı ise o yerin yasanın H bendi kapsamında kalacağını kabul etmektedir (Kazancı Bilişim, 2004).

Bu yerlerde mülkiyet gene orman içinde ve bitişiğinde tapu ve tapu hükmündeki belgeler ile orman sınırları dışında ise zilyetliği kanıtlamaya yarayan sair tasarruf belgeleri ile kanıtlanabilecektir. Kesinleşmiş mahkeme ilamları da tapu hükmündedir (Özdemir ve Deda, 1991).

Fıstık çamlıkları ve palamut meşelikleri aynı zamanda hazine yeri olabileceğinden buralar orman sınırları dışında da olsalar sahiplik iddiası tapuya dayandırılmalıdır. Ancak ziraat arazisi içinde sıra, küme, dağınık halde yer alan palamut meşelikleri ve fıstık çamlıkları için tapu koşulu aranmaz (Özdemir ve Deda, 1991).

3.1.10. Sahipli arazideki aşılı ve aşısız zeytinlikler ile özel kanunu gereği devlet ormanlarından tefrik edilmiş ve imar, ıslah ve temlik şartları yerine getirilmiş bulunan yabancı zeytinlikler ile 9.7.1956 gün ve 6777 sayılı kanunda tasrih edilen yabancı ve aşılanmış fıstıklık, sakızlık ve harnupluklar (i bendi)

6831 sayılı Kanunun orjinal metninde i bendi "Sahipli arazideki aşılı ve aşısız zeytinlikler ile hususi kanunu gereğince Devlet ormanlarından tefrik edilen ve edilecek olan ve imar, ıslah ve temlik şartları yerine getirilmiş bulunan yabancı zeytinlikler ile 6777 sayılı kanunda tasrih edilen yabancı veya aşılanmış fıstıklık, sakızlık ve harnupluklar" şeklindedir. 1983 yılında 2896 sayılı Kanunla bu bent bugünkü şeklini almıştır. Bu fıkranın unsurları aşağıdaki gibidir;

Sahipli arazideki aşılı ve aşısız zeytinlikler; bunlar mülkiyeti tapu kaydı ve mahkeme kararları ile zilyetliği ise zilyetliği ispata yarayan diğer belgelerle kanıtlanan sahipli arazilerdir. Buralarda devlet ormanlarından tefrik edilen veya edilecek olan ve imar, ıslah ve temlik şartları yerine getirilmiş bulunan aşılı ya da aşısız zeytinlikler

orman sayılmaz. Bu maddedeki sahipli araziden maksat tapulu ya da şartlarının oluşması sebebiyle tescil isteme şartları doğan arazilerdir.

6777 sayılı yasaya göre oluşturulan (kazanılan) yabancı ve aşılınmış fıstıklık, sakızlık, harnupluklar; 14.7.1956 tarihinde yürürlüğe giren 6777 sayılı Kanun, 3573 sayılı Kanunun yabancı zeytinliklerle ilgili hükmüne fıstıklık, sakızlık ve harnupluklar hakkında da aynen uygulanması hükmünü getirmiştir.

3.1.11. Funda ve makilerle örtülü orman ve toprak muhafaza karakteri taşımayan yerler (j bendi)

Funda ve makilik alanlar Orman Nizamnamesinden itibaren orman sayılmayan yerler arasında gösterilmişlerdir, ilk defa ise 3302 sayılı kanunla halen orman rejimi içindeki funda ve makilik alanlar orman sınırları dışına çıkarılmaya başlamıştır. Makiler potansiyel orman alanlarıdır (Özdemir ve Deda, 1991). Biyolojik çeşitlilik ve ekolojik dengede önemi çok büyüktür. Bütün bunlar karar verme sürecinde göz önünde tutulmalı, bu alanların farklı arazi kullanım şekillerine dönüştürülmesinden kaçınılmalıdır. Makilik alanların 6831 sayılı Kanunla orman sınırları dışına çıkarma işlemine küçük bir önlem olarak 20.07.2000 tarihinde mevcut Amenajman Yönetmeliğine bir madde eklenerek bu alanların planlarda maki(Ma) olarak değil, bozuk diğer yapraklı orman olarak gösterilmesi sağlanmıştır (Özalp, 2000).

B bendinden su ve toprak rejimine zarar vermemek, orman bütünlüğünü bozmamak koşulları çıkarılmış ve “bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmek” ifadesi yeterli görülmüştür (Ayanoglu,1994). 2896 sayılı Kanunla, su ve toprak rejimine zarar verilmesi halinde orman sınırları dışına çıkarma işlemi frenlenmiş iken 3302 sayılı kanunla bu engel ortadan kaldırılıp tam kelimesi ile yetinilmiştir (Mestav, 2001). “Orman niteliğini tam olarak kaybetme” koşulu orman sınırları dışına çıkarma işleminde yeterli bir güvence değildir. Bir yerin orman niteliğini tam olarak kaybettiğinin kriteri o yerden el çekildiğinde ormana dönüşme durumunun varolup olmadığıdır. Bu ilkeye göre orman sınırları dışına çıkarma işlemi sonucunda su ve toprak rejimi zarar görüyorsa zaten o yer tam olarak nitelik yitirmemiştir. Yargıtay 20. Hukuk Dairesi, bu kriterlerle, uygulamalardaki aksaklıkları düzeltme yoluna gitmektedir fakat bu kriterler göz ardı edilerek yapılan bütün uygulamalara müdahale etmek imkansızdır.

Orman tahdidi içinde kalan makiye ayrılan yerlerin, kazandırıcı zamanaşımı zilyetliği yolu ile kazanılması mümkündür.

Çalılıklar da genel olarak maki ve funda kavramı içinde yer bulmaktadırlar.

4. Orman Sınırları Dışına Çıkarma İşlemi Tanımı

Ormanların hangi özellikleri dikkate alınarak ne amaçla orman sınırları dışına çıkarılabileceği, orman sınırları dışına çıkarma işleminin koşulları, 6831 sayılı Orman Kanununun 2. maddesinde yer almaktadır. Orman sınırları dışına çıkarma işlemi, yasal dayanağını Anayasanın 169. ve 170. maddesinden alan, 6831 sayılı Orman Kanununun 2. maddesine göre yapılan idari bir işlemdir. Bu işlem esasen bir kadastro işlemi olarak düşünölmektedir. İşlemin niteliği ve hangi yargının denetimine tabii olduğu konularında ortaya çıkan uyuşmazlıklar, uyuşmazlık mahkemesinin çeşitli kararlarıyla çözüme bağlanmıştır. Bu kararlar ile orman sınırları dışına çıkarılma işlemi, idari işlem olarak nitelendirilmiş ve idari yargı denetimine tabi tutulmuştur.

5. Orman Sınırları Dışına Çıkarma İşleminin Koşulları

6831 sayılı Orman Kanununun 2/B maddesine göre, orman sınırları dışına çıkarılacak yerler, "Orman Kadastrosu ve 2/B Hakkında Yönetmeliğin" 30. maddesinde açıklanmıştır (Kayganacaoğlu ve ark., 1976). Bu maddeye göre; tarla, bağ, bahçe, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık (antep fıstığı, çam fıstığı) gibi çeşitli tarım alanı olarak kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen yerler, hayvancılıkta kullanılmasında yarar bulunan otlak, yaylak, kışlak haline gelmiş yerler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim sahaları, orman sınırları dışına çıkarılır (Aygen, 2000).

Bu tür yerlerin orman sınırları dışına çıkarılabilmesi için, 31.12.1981 gününden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş bulunmaları, tarım arazisi niteliğinde olmaları, tarım arazisi olarak kullanılmalarında yarar bulunması, köy veya kasaba ve şehir yerleşim alanları içinde bulunmaları gerekmektedir (Sınmaz ve Karataş, 1995)

5.1. Bilim ve fen bakımından orman niteliğinin tam olarak kaybolması

Bu koşul "Orman Kadastrosu ve 2/B Yönetmeliğinin" 32. maddesinde açıklanmıştır. Üzerinde ağaç ve ağaççık toplulukları bulunmayan, ormancılık faaliyetleri ve ekonomisi yönünden orman kurulmasında yarar olmayan yerler, bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak yitirmiş sayılır (Mestav, 2001).

02.07.1974 tarihli Orman Sınırları Dışına Çıkarılacak Yerler Hakkında Tüzüğün 5. maddesinde, bilim ve fen bakımından orman niteliğini yitirme olgusu daha ayrıntılı biçimde ifade edilmiştir (Sınmaz ve Karataş, 1995). Bu hükme göre, hayat birliği ve bu birliğe dahil unsurları kaybolacak şekilde üzerindeki ağaç ve ağaççık toplulukları kaldırılan ve toprağında müşir bitkiler, refakat florası, dip kütükleri, ölü örtü ve toprağın bir metre derinliğine kadar olan kısmında kalın ve ince kök kalıntıları veya bunların çürümesinden hasıl olan içi humus veya gevşek mineral madde dolu kanallar

bulunmayan ve çevre sorunları, ormancılık faaliyetleri ve ekonomisi yönlerinden yeniden orman kurulmasında zorunluluk ve yarar olmayan yerler, bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş sayılır.

5.1.1. Tarım arazisi

Adı geçen yönetmeliğin 33. maddesine göre, üzerinde ekim, dikim, bakım yetiştirme yapılarak veya doğrudan doğruya tabii faktörlerden faydalanılarak tarımsal üretime elverişli olan veya ıslah edilmek suretiyle üretime elverişli hale getirilmiş bulunan arazidir (Mestav, 2001).

Tarım arazisi olarak kullanılmasında yarar bulunan yerler ise; yine aynı yönetmeliğin 33. maddesinde tarla, bahçe, bağ, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık (antep fıstığı, çam fıstığı) çay bahçesi ve benzeri hale getirilmiş olan ve bu şekilde kullanılmaları orman haline dönüştürülmelerinden daha yararlı bulunan yerler tarım arazisi olarak kullanılmalılarında yarar bulunan yerlerdir (Mestav, 2001). Yönetmelikte yazılmış olmamakla birlikte bunlara, su ve toprak rejiminin bozulmaması, keza orman bütünlüğünün bozulmaması gibi olumsuz koşulları da eklemek gerekmektedir.

5.1.2. Tarla

Üzerindeki doğal bitki örtüsü (vejetasyon) giderilmiş, karıştırılmak suretiyle jenetik, horizonu homojen hale getirilmiş, üst işleme horizonu oluşmuş, üst toprağı işlenerek organik madde kaybı nedeniyle rengi açılmış, eğimi %15' den az, efektif toprağı kurak bölgelerde en az 50, ana madde gevşek ise kurak bölgelerde en az 30 cm olan, hakim toprak niteliği bakımından kumlu tınlı ve daha ince bünyeye sahip yerler, tarla niteliği olan yerlerdir (Aygen, 2000).

5.1.3. Bağ

Tarımsal arazi haline dönüşmüş ve uygulama gününde dekarında en az 110 omca olacak şekilde kültüre tabi tutulmuş yerler, bağ niteliği olan yerlerdir (Aras, 2002).

5.1.4. Meyvalık ve benzerleri

Tarımsal arazi haline dönüşmüş ve uygulama gününde dekarında en az belli cins ve sayıda ağaç, ocak veya kök bulunan yerler, meyvalık, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık (antep fıstığı ve çam fıstığı) ve güllük niteliği olan yerlerdir (Aygen, 2000).

5.1.5. Çay bahçesi

Bir yerin çay bahçesi sayılabilmesi için , tarım arazisi haline dönüşmüş ve uygulama gününde dekarında 800 adet çay fidanı bulunması ve bu suretle çay bahçesi haline getirilmiş olması gereklidir (Aras, 2002).

5.1.6. Hayvancılıkta kullanılmasında yarar bulunan yerler

Hayvan yemi olacak bitkileri, su ve toprak kaynaklarını koruyabilecek şekilde sürekli ve tabii olarak yetiştiren ve bu şekilde kullanılmaları orman haline dönüştürülmelerinden daha yararlı bulunan yerler, hayvancılıkta kullanılmalarında yarar bulunan yerlerdir (Özdemir ve Deda, 1991).

5.1.7. Otlak, yaylak, kışlak

Bir yerin otlak, yaylak, kışlak sayılabilmesi için, hayvancılıkta kullanılmasında yarar bulunan otlak, yaylak, kışlak haline dönüştürülmüş olması, otlak ve yaylakların en az 20, kışlakların ise 10 hektar yüzölçümünde bulunması veya orman sınırı dışında olup bitişiğinde bulunan bu gibi yerlerle birlikte bu yüzölçümlerine ulaşacak büyüklükte olması ve hektardan en az 500 kg kuru ot elde edilmesi gereklidir (Sınmaz ve Karataş, 1995).

5.1.8. Köy yerleşim alanı

Bir yerin köy toplu yerleşim alanı olarak orman sınırları dışına çıkarılabilmesi için, 31.12.1981 gününden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş ve 31.12.1981 gününden önce inşa edilmek suretiyle kadim köy ve köy kısımlarının, yerleşim alanlarının devamı haline gelmiş yerlerden bulunması, ev ahır, samanlık, ambar, avlu gibi özel tesislerle özel işyerlerini, kamu hizmeti gören bina ve tesisleri ihtiva eden arsa haline dönüşmüş yerlerden olması , aynı günden önce inşa edilmiş ev veya hane sayısının -kamu binaları dahil- en az 10 veya nüfus sayısının 1980 nüfus sayımına göre en az 50 olması şarttır (Aras, 2002).

5.1.9. Kasaba ve şehir yerleşim alanları

Bir yerin, kasaba ve şehir toplu yerleşim alanı olarak orman sınırları dışına çıkarılabilmesi için 31.12.1981 gününden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş ve aynı günden önce inşa edilen yapı ve tesisleri ihtiva eden birbirine bitişik arsa toplulukları ve bu toplulukların içinde veya kenarında yol ve müştereken kullanılan alan halini almış yerlerden olması ve aynı günden önce kurulmuş belediye sınırları içine girmiş bulunması gereklidir (Aras, 2002).

31.12.1981 gününden sonra belediye kurulmuş yerlerde ise, köy iken yerleşim alanı içinde bulunması ve 31.12.1981 gününden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş ve o tarihten önce inşa edilmiş bulunması ve kadim köy ve köy kısımlarının yerleşim alanlarının devamı haline gelmiş yerlerden olması gerekmektedir (Mestav, 2002).

6. Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Alanların Türleri

6831 sayılı Orman Kanununun 2. maddesinin A ve B fıkraları kapsamına giren yerler orman sınırları dışına çıkarılan alan türlerini meydana getirmektedirler.

6.1. 6831 sayılı orman kanununun 2. Maddesi a fıkrası kapsamına giren yerler

6831 sayılı Orman Kanununun 2. maddesi A fıkrası kapsamına giren yerler öncelikle orman içi köyler halkının yerleştirilmesi ve orman dışına çıkarılan yerlerin islah ve imar edilmesi suretiyle orman içi köyler halkının kalkınmalarının desteklenmesi maksadıyla değerlendirilir. Başka bir ifadeyle öncesi orman olan bir yer ancak öncelikle orman içi halkının yerleştirilmesi ve tarım alanlarına dönüştürülerek tarımsal üretimde kullanılması amacıyla orman sınırları dışına çıkarılabilmektedir (Gözübüyük, 2002).

Bu fıkra uyarınca orman sınırları dışına çıkarma koşulları şu şekilde ifade edilebilir: Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen ekonomik açıdan verimli bir istihsal ormanı niteliği taşımayan, orman özelliğini yitirmiş, aksine orman sınırı dışına çıkarılarak tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen, su ve toprak rejimine zarar vermeyen Devlet ormanlarına ait araziler, orman sınırları dışına çıkarılarak Devlet eliyle imar, islah ve ihya edildikten sonra çıkarıldığı amaca tahsis edilir. Orman sınırları dışına çıkarılan bu yerler hazine adına tescil edilir. Ayrıca, halen orman rejimi içinde bulunan funda ve makilerle örtülü yerlerden tarım alanlarına dönüştürülmesinde yarar olduğu tespit edilen yerler de orman sınırları dışına çıkarılır (Mestav, 2001).

6831 sayılı Orman Kanunu 2. Madde A fıkrasınca orman sınırları dışına çıkarılacak yerlerin miktarı en az 30 hanenin (yani en az bir köy yerleşim biriminin) topluca iskanına ve halkının geçimine yeterli tarım alanına tahsisine olanak verecek büyüklükte olmalıdır. Orman sınırları dışına çıkarılmayacak yerler ise; yanan orman sahaları, milli parklar, tabiat parkı, tabiatı koruma alanları, doğal sit alanları, Turizm Teşvik Kanunu hükümlerine göre tespit edilen turizm alanları, muhafaza ormanları, izin ve irtifak hakkı tesis edilen ormanlık alanlar, orman rejimine alınan yerler, ağaçlandırma sahaları bu nitelikleri gereğince orman sınırları dışına çıkarılmayacaktır (Sınmaz ve Karataş, 1995).

Bu uygulamayı yapmaya yetkili merciler ise orman kadastro komisyonlarıdır. Bu komisyonlar bir başkan ve dört üyeden oluşur. En az üç üye ile çalışma yapar. Üyeler oylama esnasında çekimser oy kullanamazlar. Oyların eşitliği sırasında başkanın (veya vekilinin) katıldığı taraf çoğunluk sayılır. Komisyon kararları mutlaka bir tutanakla tevsik olunur. Kadastro komisyonları Orman Genel Müdürlüğünün teklifi üzerine Orman Bakanlığının onayı ile görevlendirilir (Aras, 2002).

Orman içi köyler halkının nakil ve yerleştirilmesi 2924 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanuna göre yapılır. Adı geçen kanunun ikinci bölümü orman içi köyler halkının nakil ve yerleştirilmesi başlığı altında bu işlemlerin nasıl gerçekleşeceğini ve kriterlerini belirtmiştir.

Nakledilecek köyler belirlenirken 6831 sayılı Orman Kanununun 13. madde B fıkrası gereğince yerinde kalkındırılması mümkün görülmeyen veya toprak -su rejimi, sağlık, askerlik, turizm ve ormancılık yönünden nakil edilmesi gereken yerler göz önüne alınmaktadır (Mestav, 2001).

2924 sayılı Orman Köylülerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun ve Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik'e göre öncelikle nakline karar verilen alanlar Orman Genel Müdürlüğü'nce tespit edilir ve Orman Bakanlığına bildirilir. Nakil edilecek yeni arazilere ön etüd yapılarak Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca yeni yerleşim projeleri yapılır veya yaptırılır. Bakanlıkça, sahanın özellikleri ile iskandan sonra köylünün gelir durumuna göre ne gibi projelerin uygulanması gerektiğine dair hususları ihtiva eder. Yeniden yerleşim yapılacak arazinin iskan sahası dışında kalan ve tarım arazisi olarak kullanılacak kısmı "Yerleşim Projesinde" tipleri belirtilen tarım işletmelerini kurulmasını sağlayacak şekilde Bakanlık ile işbirliği yapmak suretiyle imar, ıslah ve ihya projeleri ile zirai aile işletme projeleri hazırlanır (Sınmaz ve Karataş, 1995).

6.2. 6831 sayılı orman kanununun 2. Maddesi b fıkrası kapsamına giren yerler

Öncesi orman olan bir yer tarım alanları olarak kullanılmak (bağ, bahçe, tarla, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık, Antep fıstıklığı-çam fıstıklığı gibi), hayvancılıkta kullanılmak (mera, yaylak, kışlak, otlak) ve şehir, kasaba, köy toplu yerleşim alanlarına dahil etmek amacıyla orman sınırları dışına çıkarılabilir (Özdemir ve Deda, 1991).

1982 Anayasasınının 170. maddesi 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesi maksadıyla orman sınırı dışına çıkarılması ve devlet eliyle ihya edilerek bu yerlere orman içi köyler halkının yerleştirilmesinin kanunla düzenleneceğini belirtir (Gözübüyük, 2002). Bu hükme istinaden çıkarılan ve 5.6.1986 tarihinde yürürlüğe giren 6831 sayılı Kanununun 2. maddesini değiştiren 3302 sayılı Kanunun 1. Maddesinde orman sınırı dışına çıkarma işleminin esasları gösterilmiştir (Kızılay, 1988).

Buna göre 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan yerlerden; tarla, bağ, bahçe, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık-antepfıstığı- ve güllük- gül bahçesi- gibi çeşitli ziraat arazileri- tarımsal araziler, otlak, mera, yaylak, kışlak gibi hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen yerler ile şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim sahaları, 2/B uygulaması sonucu, orman sınırları dışına çıkarılırlar (Mestav, 2001).

Orman sınırları dışına çıkarılan alanların hangi özellikleri ile bu uygulamaya konu olabileceği bu alanların tanımlarının açık bir şekilde yapılması gereklidir.

6.2.1. Hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler

Hayvan yemi olacak bitkileri, su ve toprak kaynaklarını koruyabilecek şekilde sürekli ve doğal olarak yetiştiren ve bu şekilde kullanılmaları orman haline dönüştürülmelerinden daha yararlı bulunan ve mera olarak tahsis edilmeleri mümkün olan yerler hayvancılıkta kullanılmasında yarar olan yerlerdir (Sınmaz ve Karataş, 1995).

Orman sınırları dışına çıkarılan mera, kışlak ve yaylaklar mülki sınırları içinde bulunduğu orman köyü ve beldesine bir bütün olarak, gerektiğinde birden fazla orman köyü ve beldesine hayvancılıkta kullanılmak üzere tahsis edilir (Özdemir ve Deda, 1991).

Orman köyü veya beldesine tahsis edilen otlak, kışlak ve yaylakların başka köy veya beldeye devrine veya kiralanmasına izin verilmez. Tahsis edilen köy veya beldece bu yasağa uyulmaması halinde, tahsis işlemi iptal edilir. Otlak, kışlak, yaylak ihtiyacı olan köy veya belde halkına Bakanlıkça tahsis edilir (Aras, 2002).

Otlak (Mera); üstünde hayvan otlayan, otsu bitkilerin tabi olarak yetiştiği açık alanlar olup bir veya daha fazla kasaba halkına ait hayvanların ot ihtiyacını temin etmek maksadı ile tesis edilmiş arazidir (Mestav, 2001).

6.2.2. Yaylak ve kışlak

Orman Kanununun 17. maddesi 2. fıkrası kapsamı dışında orman içi açıklıkları ile orman sınırı üzerinde kalan ve bir veya birkaç köy veya kasaba ahalisinin hayvanları ile birlikte geçici olarak çıkıp hayvanlarını otlatmak üzere eskiden beri (kadimden) kullanılan ağaçsız, otluk, orman içi veya orman dışı münferit yerler yaylaktır. Hayvanların kışı geçirmek üzere indikleri otu bol olan kuytu yerler köylülerin hayvanlarını otlatmak ve sulamak üzere eskiden beri (kadimden) bir veya daha ziyade köy ve kasabaya tahsis edilmiş, ılıman iklimli ve fazla yüksek olmayan yerler kışlaktır (Demiralp, 1998).

6.2.3. Tarım alanına dönüşmüş yerler

Tarım arazisi; üzerinde ekim, dikim, bakım, yetiştirme yapılarak veya doğrudan doğruya tabi faktörlerden faydalanılarak tarımsal üretime elverişli olan veya ıslah edilmek suretiyle üretime elverişli hale getirilmiş bulunan araziye tarım arazisi denir (Demiralp, 1998).

Tarım arazisi olarak kullanılmasında yarar bulunan yerler, tarla, bahçe, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık (Antep fıstığı, Çam fıstığı) çay bahçesi ve benzeri hale getirilmiş olan ve bu şekilde kullanılmaları ve orman haline dönüştürülmelerinden daha yararlı bulunan yerler tarım arazisi olarak kullanılmalarında yarar bulunan yerlerdir (Koçak, 2003).

Tarla, bağ, bahçe, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık (antep fıstığı) gibi tarım alanları ve buralardaki yapı ve tesislerin yerleri orman sınırları dışına çıkarıldıkları tarihteki fiili durumlarına göre ifraz edilerek bu yerleri kullanan kişilere orman köylüsü olmak kaydıyla rayiç bedel üzerinden peşin veya on yıllık süre içinde ve eşit taksitle olmak üzere evre ve Orman Bakanlığınca satılır (zdemir ve Deda, 1991).

Bu yerleri satın alma hakkına sahip kişiler, orman köyü nüfusuna kayıtlı olmalı, 4127 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren geriye yönelik en az 5 yıl müddetle bu yerde ikamet etmeli veya 31.12.1981 tarihinden önce orman köyü nüfusuna kayıtlı olması gerekir (Mestav, 2001).

6.2.4. şehir, kasaba, köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim sahaları

Bir yerin köy toplu yerleşim alanı olarak orman sınırları dışına çıkarılabilmesi için 31.12.1981 gününden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş ve aynı günden önce inşaata başlamak suretiyle kadim köy ve köy kısımlarının, yerleşim yerlerinin devamı haline gelmiş yerlerden bulunması ayrıca ev, ahır, samanlık, ambar, avlu gibi yapı ve tesislerle özel işyerlerini, kamu hizmeti gören bina ve tesisleri ihtiva eden arsa toplulukları ve bu toplulukların içinde veya kenarında yol, alan ve arsa haline dönüşmüş yerlerden olması, aynı günden önce inşaata başlanmış ve hane (aile) sayısının-kamu binaları dahil- en az 10 veya nüfus sayısının 1980 nüfus sayımına göre en az 50 olması şarttır (Demiralp, 1998).

Köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim sahaları, orman sınırları dışına çıkarıldığı tarihteki fiili durumlarına göre ifraz edilerek üzerinde yapısı bulunan hak sahibi kişilere rayiç bedeli üzerinden evre ve Orman Bakanlığınca satılır (Aras, 2002).

İşgal edilen ormanın yerleşim alanı olarak kabul edilebilmesi için bina adedinin kamu binaları dahil olmak üzere en az 10 ve nüfusun en az 50 olması gerekir (Demiralp, 1998).

Bir yerin, şehir ve kasaba toplu yerleşim alanı olarak, orman sınırı dışına çıkarılabilmesi için 31.12.1981 tarihinden önce orman niteliğini yitirmiş olması ve aynı günden önce inşaata başlanan yapı ve tesisler bulunan arsalar ve bu arsalar içinde veya kenarında yol ve müştereken kullanılan alan (saha) halini almış olması gerekir (Aras, 2002).

Muhafaza ormanlarında, milli parklar, izin ve irtifak hakkı tesis edilen yerler, orman rejimi içine alınan yerler (bu niteliklerin devamı süresince) ve yanan orman sahalarında (hiçbir surette) 2/B uygulaması yapılamaz (Demiralp, 1998).

2/B uygulaması ile orman sınırı dışına çıkarılan, ancak köylerin iskanı için ihtiyaç duyulmayan ve yeniden orman kazandırılması gerekli görülen yerlerde ağaçlandırma yapılmasına izin verilebilir. Bu şekilde ağaçlandırılan yerler 6831 sayılı Orman Kanunu hükümlerine tabi olur (Güler ve obanoğlu, 1998).

2. Madde uygulamasının kesinleşmesi ile orman sınırı dışına çıkarılan alanlar orman niteliğini kaybeder. 2/A veya 2/B uygulaması işlemleri idari bir tasarruftur (Kaşıkçı, 1984). Bu nedenle, evvelce orman sayılan bir yerde orman suçu işlendikten sonra suç işlenen yerin idari tasarruf niteliğindeki kararlar orman sınırı dışına çıkarılmış

olması suçluluğu ortadan kaldırmaz. Ancak orman sınırı dışına çıkarıldığı tarihten sonra bu yerlere yönelik olarak yapılan eylemler suç teşkil etmez¹ [Kazancı Bilişim, 2004]].

7. Anayasalarda Durum

7.1. 1924 Anayasası

1924 Anayasasında, 74. maddede yer alan istimlakla ilgili hüküm dışında ormanlarla ilgili her herhangi bir düzenleme mevcut değildir (İnal, 1971).

7.2. 1961 Anayasası

Cumhuriyet sonrası dönemin ilk orman kanunu olan 3116 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği 1937 yılından, 6831 sayılı son orman kanunun yürürlüğe girdiği 1956 yılı da dahil olmak üzere, 1960 yılına kadar 1.200.000 ha. orman sahası azalmıştır (İnal, 1971). Bunun nedenleri arasında nüfusun hızla artması ve dolayısıyla istihdam kapasitesinin düşmesi, ihtiyaçların çoğalması ve çeşitlenmesi, çevredeki tarım arazisi, otlak gibi kaynakların azalması böylece insan ve hayvan besleme gücünün düşmesi gösterilebilir.

Tarım arazi darlığının giderilebileceği düşüncesi ile orman kanununda yer alan tanımın değişmesi, özellikle her iki orman kanununun (3116 ve 6831) 2. maddesinde olduğu gibi orman sınırları dışına çıkarma işlemlerinin ve dolayısıyla orman toprağını başka kültüre vermeyi mümkün kılan hükümler konması, halkın devlet ormanlarından faydalanma imkanlarının genişletilmesi, 1950-1960 yılları arasında orman suçları için 4 genel af çıkması ve her genel afın sonra yılda ortalama 10.000 olan orman suçu oranının 90.000'e ulaşması, ormanların anayasal güvence altına alınması zorunluluğunu getirmiştir (Özdönmez, 1965).

İstanbul Üniversitesinde kurulan 10 kişilik Anayasa Komisyonunun hazırladığı yasa tasarısı baz alınarak, 1961 Kurucu Meclisi, anayasa tarihimizde ilk kez 1961 Anayasasında ormanları koruyucu hükme yer vermiştir (İnal, 1971).

1961 Anayasasında 37, 38 ve 131. maddeler ormancılıkla ilgili hükümlerdir (Gözübüyük, 2002).

Yeni Anayasada yer alan ormancılıkla ilgili hükümler, 6831 sayılı Orman Kanununu destekler niteliktedir. Bu hükümler ile ormanların korunması, alanların hiçbir şekilde daraltılmaması, gözetimi, devlet ormanlarının yönetilmesi, işletilmesi ve her türlü mülkiyet tasarrufu güvence altına alınmıştır. Ormanların kamulaştırılması için değer bedel esaslı kabul edilmiş, orman içinde ve bitişiğinde oturan halkın kalkındırılması ve başka yere yerleştirilmesi sağlanmıştır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirileceği ve bu alanlarda başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamayacağı ve orman suçları için genel af çıkartılamayacağı kesinlikle belirtilmiştir (Ayanoğlu, 1987).

¹ Yargıtay 3. Dairesinin yerleşmiş uygulaması bu merkezdedir.

Ancak ÷lkedeki siyasi m¼cadele, çeşitli orman kanunu tekliflerinin ve tasarılarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu çabaların amacı özellikle yürürlükteki Orman Kanunda değişiklikler yaparak bir kısım ormanlık araziyi orman sınırları dışına çıkarmak, bunları köylü halka dağıtmak, böylece toprak sıkıntısının doğurduğu huzursuzluğu gidermek olarak gösterilmektedir. Ancak 1961 Anayasası bu yolları ormancılık ile ilgili hükümleri ile tamamen kapadığı için; 131. maddesinin “orman olmayan yerleri orman sayması” ve “orman suçlarını genel aftan yararlanmalarını yasaklaması” yüzünden orman içindeki köyler halkını bir çıkmaza soktuğı gerekçesiyle, bir kısım ormanlık arazinin orman rejimi dışına çıkarılmasını öngören, 1963 yılında yürürlüğe giren 663 sayılı Ek Orman Kanunu çıkarılmıştır, aynı yıl Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir (Aldıkaçtı, 1963). Orman Kanununun 1. maddesinde yer alan orman tanımını değiştirmek maksadıyla 1967 ve 1969 yıllarında hazırlanan tasarılar da kamuoyunun tepkisi sebebiyle kanunlaşmamıştır (Usluoğlu, 1987).

Bütün bu gelişmeler karşısında Anayasanın 131. maddesinde değişiklik yapılarak orman sınırları dışına çıkarma işlemleri anayasaya uygun bir hale getirilmiştir. Anayasanın Değiştirilmesine İlişkin Kanun 1255 sayı ile 22.4.1970 günü yürürlüğe girmiştir (İnal, 1971). Bu kanunla 131. maddede yapılan değişiklikler şu şekildedir:

Ormanların ve Orman Köylüsünün Korunması, Ormanların Geliştirilmesi

Madde 131: Devlet, ormanların korunması ve ormanlık sahaların genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirler alır. Bütün ormanların gözetimi devlete aittir.

Devlet ormanları kanuna göre devletçe yönetilir ve işletir. Devlet ormanlarının m¼kiyeti, yönetimi ve işletilmesi özel kişilere devrolunamaz. Bu ormanlar, zamanaşımı ile m¼k edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez.

Ormanlar içinde veya yakınında oturan halkın kalkındırılması ve ormanı koruma bakımından, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliği yapmasını sağlayıcı tedbirler ve gereken hallerde başka yere yerleştirme kanunla düzenlenir.

Anayasanın yürürlüğe girdiğı tarihten önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvalık, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar bulunan topraklarla şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında orman sınırlarında hiçbir daraltma yapılamaz. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir ve bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz.

Orman suçları için genel af çıkarılamaz; ormanların tahrip edilmesine yol açan hiçbir siyasi propaganda yapılamaz.

7.3. 1982 Anayasası

1980 döneminde ÷lkenin içinde bulunduğu karmaşaya rağmen ormancılık hükümlerine sadık kalınmaya çalışılmıştır. 12 Eylül 1982 yönetimince hazırlanan 1982 Anayasasında 1961 Anayasasının 131. maddesine büyük ölçüde sadık kalınarak,

ormancılık ile ilgili hükümlere yer verilmiştir. 1982 Anayasasında 169 ve 170 olmak üzere orman ve orman köylüleri ile ilgili iki madde bulunmaktadır² (Gözübüyük, 2002)

1982 Anayasası, bütün ormanların gözetiminin devlete ait olduğu, Devlet ormanlarının mülkiyetinin devrolunamayacağı, Devlet ormanlarının Devletçe yönetilip işletileceği, bu ormanların zamanaşımı ile mülk edinilemeyeceği gibi temel prensipleri aynen kabul etmiştir. Ayrıca Anayasada değişiklik yapan 1255 sayılı Kanunla çıkarılan "orman suçları için genel af çıkarılamaz" hükmüne özel affı da ekleyerek yeniden düzenlenmiştir (Atbaşoğlu, 2003).

Bütün bu olumlu gelişmelerin yanı sıra 1982 Anayasası orman sınırları dışına çıkarma konusunda ormanlarımızın devamlılığı açısından sakıncalı hükümlere de yer vermiştir. 1961 Anayasasında yer verilmeyen 1255 sayılı kanunla 1970 yılında anayasaya giren orman sınırları dışına çıkarma işlemi, 1982 Anayasasında daha geniş bir biçimde yer almıştır. 1982 Anayasasının 169. maddesi ile 1961 Anayasası 131. maddesi orman sınırları dışına çıkarma işlemi ile ilgili 15.10.1961 tarihi, 31.12.1981 olarak değiştirilmiş ve böylece 1961-1981 tarihleri arasında 20 yıl boyunca açılan ve yerleşilen alanların, orman sınırları dışına çıkarılmasına olanak sağlanmış, süre sınırlaması getirmeden orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen, tarım alanlarına dönüştürülmesinde yarar olduğu tespit edilen yerler de orman sınırları dışında bırakılmıştır (Aksoy, 1987).

Bu dönemde, 1982 Anayasası ile yapılan değişikliklere paralel olarak Orman Kanunu da esaslı bir şekilde değiştirilmiştir. 23.9.1983 tarih ve 2896 sayılı kanunla 6831 sayılı Orman Kanununun, 50'den fazla maddesi değiştirilerek ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenmiştir (Kızılay, 1988).

² 1982 Anayasası

Madde 169: Devlet ormanların korunması ve sahaların genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.

Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasi propaganda yapılamaz; münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınmaz.

Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında orman sınırlarında daraltma yapılamaz.

Madde 170: Ormanlar içinde ve bitişiğindeki köyler halkın kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması bakımlarından, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliğini sağlayıcı tedbirlerle, 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesi.; bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması; orman içi köyler halkının kısmen ve ya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisi kanunla düzenlenir.

Devlet, bu halkın işletme araç ve gereçleri ile diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırıcı tedbirleri alır.

Orman içinden nakledilen köyler halkına ait araziler, Devlet ormanı olarak derhal ağaçlandırılır.

8. Kanunlarda Durum

8.1. 3116 sayılı Kanun

3116 sayılı Kanun 8.2.1937 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 3116 sayılı Kanun 3 temel prensip üzerine inşa edilmiştir. Bu prensipler ormanların devlet mülkiyetine alınması, devlet tarafından işletilmesi ve devamlılık prensipleridir (Ayanoğlu, 1987).

136 maddeden oluşan 3116 sayılı Orman Kanununun 2. maddesi orman sınırları dışına çıkarma, 16. maddesi ormanların devir ve tahsisi (Eranıl, 1948), 17 ve 18. maddeleri ise irtifak hakkı ile orman köylülerinin hakları ile ilgilidir (Toygar, 1957).

3116 sayılı Kanuna kadar orman arazisi olarak bilinen her yer orman sayılmaktaydı (Barksız, 1957). Hukuki bir orman tanımı mevcut değildi (Toygar, 1964). Bu kanunun 1. maddesinin birinci fıkrasına göre ormanın hukuki tanımı yapılmış, ikinci fıkrasında ise orman sayılmayan yerler belirtilmiştir.

3116 sayılı Kanununun 2. maddesine göre halkın, memleketin sıhhat ve selamet ve menfaatine yarayan birinci madde kapsamına girmeyen sahalar belirlenerek buralardaki ağaç katıyatı orman idaresi iznine tabi tutulmuştur (Usluoğlu, 1987). Bu kanunun 2. maddesine ek olarak 16. maddesi ile de orman alanlarının Bakanlar Kurulu kararı ile satışına izin verilmiştir. Bu satış işlemlerinde herhangi bir koşul getirilmemiş, bu kanunla devletleştirilen ormanların orman köylüsü olup olmadığına bakılmaksızın devlet ormanlarının satılması başlığı altında satışına izin verilmesi çok büyük bir çelişki örneğidir. Fakat 1950 yılına kadar bu hükümlerin uygulandığına dair herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

8.2. 4785 sayılı Kanun

13.07.1945 tarih ve 4785 sayılı Orman Kanununun Bazı Hükümler Eklenmesine ve Bu Kanunun Birinci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yeni bir orman tanımı yapılmış ve birkaç istisna dışında tüm ormanların devletleştirilmesi öngörülmüştür (Barksız, 1957). Bu kanunun devletleştirmeye ait hükümleri hala yürürlükte. Aynı zamanda bu kanunun 12. maddesine göre 3116 sayılı Orman Kanununun 1. maddesindeki orman tanımı değişmiştir.

8.3. 5658 sayılı Kanun

31.03.1950 tarih ve 5658 sayılı Orman Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun ile ise devletleştirilen ormanlardan belirli koşullara sahip olanlar sahiplerine iade edilmiştir (Usluoğlu, 1978).

8.4. 5653 sayılı Kanun

3.4.1950 tarih ve 5653 sayılı Orman Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun ile orman tanımı daraltılarak muhafaza karakteri taşımayan makilik alanlar da orman kapsamından çıkarılmış ve tefrik edilmiştir (Mestav, 2001). Tefrik edilen alanlar toprak tevzi komisyonlarınca dağıtımına tabi tutulmuştur.

3116 sayılı Orman Kanununun yaptığı orman tanımının, 4785 ve 5653 sayılı Kanunlarla değişikliğe uğraması orman sınırlarının belirlenmesinde aksaklıklara yol açmış ilk kanuna göre orman sınırları içinde kalan bir yer son kanuna göre orman sınırları dışında bırakılmıştır. Bu da kadastro çalışmalarında aksamalara yol açmıştır.

3116 sayılı Kanunun devlet ormanlarının satılması ve bunlar üzerinde irtifak hakkı tesisi ve bu ormanlara civar köylerin hakları başlığı altında 16, 17, 18, 19 ve 20. maddeler orman köylüsünün ormanlardan yararlanma koşullarının belirlemiştir.

8.5. 6831 sayılı Orman Kanunu

Ormanların sürekliliğini sağlayacak koruma ve orman yetiştirme ve orman bakımı işlerinin yapılabilmesi için ormanlarda devlet mülkiyeti ve devlet işletmeciliği ilkeleri 3116 sayılı yasada olması günümüzdeki devletçilik anlayışının temelini teşkil eder fakat politika ve kişi çıkarlarının ön planda olması nedeniyle bu kanunun yerini 6831 sayılı Kanun almıştır;

31.6.1956 tarihinde yürürlüğe giren 6831 sayılı Orman Kanunu 3116 sayılı Kanunu ilga etmiştir. 6831 sayılı Kanununun 1. maddesi ile orman tanımı tekrar yapılmış, ikinci maddesi ile de orman sınırları dışına çıkarma işleminin koşulları belirtilmiştir³.

8.6. 1744 sayılı Kanun

6831 sayılı Orman Kanunu 2. maddesinde yer alan hükümler 1961 Anayasası güvencesi altında olduğu için 1744 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 1974 yılına kadar uygulama imkanı olmamıştır. Fakat 1255 sayılı Kanunla 1961 Anayasasınının 131. maddesi buna bağlı olarak 1973 yılında 1744 sayılı kanunla 6831 sayılı kanunun 2. maddesi değiştirilmiş, 1974 yılında orman sınırları dışına çıkarılacak yerler hakkında tüzük yürürlüğe konulup, orman sınırları dışına çıkarma işleminin koşulları belirtilerek

---

³ 6831 sayılı Orman Kanununun 2. maddenin ilk hali: İklim, su ve toprak rejimine zarar vermeyen ve daha verimli kültür arazisi haline getirilmesi ziraat Vekaletince uygun görülen ormanların, orman rejimi dışına bırakılmasına ve orman mefhumuna dahil olduğu halde orman rejimine tabi tutulmasına bir fayda görülmeyen sahipli yerlerin serbest bırakılmasına veya gayeye uygun hususi bir idare ve kesim tarzı tatbik edilmesine Ziraat Vekaletinin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince karar verilebilir.

uygulamalara başlanmıştır.⁴ 1974-1982 yılları arasında bu yasa ile 102.560 ha alan orman sınırları dışına çıkarılmıştır (Turan, 2003).

1961 Anayasasında 1255 sayılı Kanunla yapılan değişiklik, 6831 sayılı Orman Kanuna 1744 sayılı Kanunla taşınmış ve orman sınırları dışına çıkarma işlemi “orman bütünlüğünü bozmamak” ve “su ve toprak rejimine zarar vermemek” koşullarına bağlanmıştır. 1744 sayılı Kanun bilim ve fen bakımından orman niteliğini kaybetmeyi tarif etmemiş bunu tüzüğe kurallamıştır.

Orman sınırları dışına çıkarılacak yerler hakkında tüzüğe göre; ormanların sağladığı yarar ve hizmetleri veya bu yarar ve hizmetlerin görülmesi bakımından ormanlarda yapılacak bütün koruma silvikültür ve amenajman planı uygulaması gibi teknik ve idari iş ve işlemleri kısmen de olsa engelleyen tarım ve hayvancılıkta kullanılan her çeşit yerler orman bütünlüğünü bozar. Su ve toprak rejimine zarar vermemek koşulu ise tüzükte “bünyesinde taşkın, yağış sonrası zararlı akışlar, su verimi azaltıcı etkenler, erozyon bulunan yerler ile ileride bu hallere maruz kalacağı anlaşılan yerler; su rejimi; toprağın strüktür ve tekstürü bozulmuş, yetişme faktörlerinin yarattığı ortamda normal verim verebilecek derinliği kalmamış, yada bu derinliği giderek azalan duruma girmiş bulunan yerler, toprak rejimi bozulmuş olan yerlerdir” şeklinde ifade edilmiştir. Aynı tüzükte bilim ve fen bakımından orman niteliğinin tam olarak kaybolması kapsamlı bir şekilde açıklanmıştır.

8.7. 2896 sayılı Kanun

23.9.1983 tarih ve 2896 sayılı Kanunla, 1982 Anayasasında değişen hükümler Orman Kanununa taşınmıştır. 15.10.1961 olan tarih, 31.12.1981 olarak değiştirilmiştir. Bu tarihler arasındaki 20 yıl boyunca orman sınırları dışına çıkartma işlemleri yasallık kazanmıştır. 2896 sayılı Kanun 1984-1985 yıllarında yürürlükte kalmış ve 27.030 ha alan orman sınırları dışına çıkarılmıştır (Turan, 2003).

⁴ 1744 sayılı kanunla değişik 2. madde: 15.10.1961 gününden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş yerlerden;

- a) su ve toprak rejimine zarar vermeyen, orman bütünlüğünü bozmayan, tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık, gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar bulunan yerler ile otlak, kışlak, yaylak haline gelmiş yerler,
- b) şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim sahaları, orman sınırları dışına çıkartılır.
Evelce sınırlaması yapılmış ve fakat yukarıdaki fıkra hükümlerine uymadığı Orman Bakanlığınca veya vaki müracaatlar üzerine anlaşılan sınırlamaların düzeltilmesi bu kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç on yıl içinde orman kadastrosu komisyonlarınca yapılır. bu düzeltme sonucu orman sınırları dışına çıkarılacak yer sınırlaması itirazsız kesinleşmiş tapulu arazi ise mülkiyeti tekrar tapu sahiplerine intikal eder.
Yeniden yapılacak orman kadastrosunda da bu madde hükümleri uygulanır.
Geçici 1. maddeye göre bildirilecek gerekçeli mütalalarda , bu madde yazılı hükümleri uygulamaya Orman Bakanlığı yetkilidir.
Bu madde hükümleri yanan orman sahalarında hiçbir surette uygulanmaz.
Bu maddenin uygulanmasına ilişkin şekil ve esaslar kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren en geç 6 ay içinde yürürlüğe konulacak tüzükle belli edilir.

2896 sayılı Kanunla, 6831 sayılı Orman Kanununun 2. maddesine A fıkrası eklenerek; süre kısıtlaması getirmeden ve orman niteliğini kaybetmiş olmak şartı aranmaksızın, orman olarak muhafazasında hiç bir yarar görülmeyen aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler, orman sınırları dışına çıkarılmıştır⁵ (Kızılay, 1988).

Bu kanun ile orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin kimler adına tapuya tescil edileceği açık bir ifade ile belirtilmiştir. Orman sınırları dışına çıkarılan yerler, devlet ormanı ise hazine adına, hükmi şahsiyete haiz amme müesseselerine ait orman ise bu müesseseler adına, hususi orman ise sahipleri adına tescil edilir (Mestav, 2001).

1744 sayılı Kanundaki orman sınırları dışına çıkarılan arazilerin nasıl değerlendirilmesi gerektiği konusundaki boşluk 2896 sayılı Kanunla doldurulmuştur. 1982 Anayasası 170. maddede getirilen çözüm bu kanunun 13. Maddesinde "Orman Köylülerinin Kalkındırılmaları ve Nakledilmeleri" başlığı⁶ altında yer bulmuş ve ilk defa orman sınırı dışına çıkarılan arazinin nasıl değerlendirilmesi gerektiği konusunda çözüm önerisinde bulunulmuştur. Bu maddeye göre orman köylülerinden buldukları yerde kalkındırılmaları mümkün görülenlerin kalkınmalarına katkıda bulunur, yerinde kalkındırılmaları mümkün görülmeyen köyler halkı ise öncelikle 6831 sayılı Kanunun 2. madde birinci fıkrası A bendinde belirtilen yerlere, bu mümkün olmadığı takdirde diğer yerlere nakledilir ve yerleştirilir. 2896 sayılı Kanun ile 6831 sayılı Kanunda yer bulan orman köylüsü için aynı yıl "2924 Sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanun" çıkarılmıştır.

⁵ 2896 sayılı Kanunla Değişik 2. Madde: Aşağıda belirtilen durum ve şartlara uyan yerler; Devlet eliyle ihya edilerek kısmen veya tamamen orman içi köyler halkının yerleştirilmesi veya bu amaçla değerlendirilmesi maksadıyla orman sınırları dışına çıkarılır.

Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler.

31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş yerlerden su ve toprak rejimine zarar vermeyen, orman bütünlüğünü bozmayan, tarla, bağ, bahçe, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık, (Antep fıstığı) gibi çeşitli tarım alanları veya otlak, kışlak, yaylak gibi hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler ile şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim sahaları dışında orman sınırlarında hiçbir surette daraltma yapılamaz.

⁶ Orman Köylülerinin Kalkındırılması ve Nakledilmesi

Madde 13- Devlet ormanları içinde veya bitişiğinde bulunup, köylerde veya dağınık yerlerde oturanlardan:

- A) Buldukları yerde kalkındırılmaları mümkün görülenler, bu kanunun ek 3. maddesinde belirtilen fondan öncelikle yaralandırılarak kalkındırılmalarına katkıda bulunurlar.
- B) Yerinde kalkındırılmaları mümkün görülmeyen veya su ve toprak rejimi bakımından buldukları yerleşim yerlerinden kaldırımları zorunlu bulunan bu köyler halkının kısmen veya tamamen öncelikle bu kanunun 2 inci madde birinci fıkrası A bendinde belirtilen orman sınırları dışına çıkarılan yerlere, bu mümkün olmadığı takdirde diğer yerlere nakil ve yerleştirilmelerine; Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığının görüşü de alınarak Tarım ve Orman Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca karar verilir. Nakledilen köyler halkına ait araziler, Devlet ormanı olarak derhal ağaçlandırılır.

8.8. 3302 sayılı Kanun

5.6.1986 tarih ve 3302 sayılı Orman Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanunla ormanlar aleyhine çok önemli değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi de 2. maddenin A ve B fıkralarında yapılan değişikliklerdir⁷. 6831 sayılı Kanun'un 2. maddesi (A) bendine "orman rejimi içinde bulunan funda ve makilerle örtülü yerlerden tarım alanlarına dönüştürülmesinde yarar olduğu tespit edilen yerler" ifadesi eklenmiştir. B bendinden ise "Su ve toprak rejimine zarar vermemek", "Orman bütünlüğünü bozmamak" koşulları çıkarılmıştır. 3302 sayılı Kanunla 1986-2002 yılları arasında orman sınırları dışına çıkarılan alan 343.829 ha' dır.

B bendinden su ve toprak rejimine zarar vermemek, orman bütünlüğünü bozmamak koşulları çıkarılmış ve "bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmek" ifadesi yeterli görülmüştür. 2896 sayılı Kanunla, su ve toprak rejimine zarar verilmesi halinde orman sınırları dışına çıkarma işlemi frenlenmiş iken 3302 sayılı Kanunla bu engel ortadan kaldırılıp "tam" kelimesi ile yetinilmiştir. "Tam" kelimesi orman sınırları dışına çıkarma işleminde yeterli bir güvence değildir. Bir yerin orman niteliğini tam olarak kaybettiğinin kriteri o yerden el çekildiğinde ormana dönüşme durumunun varolup olmadığıdır. Bu ilkeye göre orman sınırları dışına çıkarma işlemi sonucunda su ve toprak rejimi zarar görüyorsa zaten o yer tam olarak nitelik yitirmemiştir⁸.

Yine diğer bir yenilik 2. madde uygulamaları aleyhine Orman Genel Müdürlüğü'nün dava hakkının ortadan kaldırılması, bu hakkın Orman Bakanlığı'na verilmesidir.

⁷ 3302 sayılı kanunla 6831 sayılı Orman Kanununun 2. maddesi aşağıdaki gibi değişmiştir:

Orman sayılan yerlerden:

- A) Öncelikle orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen yerleştirilmesi maksadıyla, orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmemeyen aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde yarar olduğu tespit edilen yerler ile halen orman rejimi içinde bulunan funda ve makilerle örtülü yerlerden tarım alanlarına dönüştürülmesinde yarar olduğu tespit edilen yerler,
- B) 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş yerlerden: tarla, bağ, bahçe, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık(antep fıstığı, çam fıstığı) gibi çeşitli tarım alanları veya otlak, kışlak, yaylak gibi hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler ile şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanları, orman sınırları dışına çıkarılır.

Orman sınırları dışına çıkartılan bu yerler Devlete ait ise Hazine adına, hükmi şahsiyeti haiz amme müesseselerine ait bu müesseseler adına, hususi orman ise sahipleri adına orman sınırları dışına çıkartılır. Uygulama kesinleştikten sonra tapuda kesin tashihi ve tescil işlemleri yapılır.

Bu yerler dışında orman sınırlarında hiçbir surette daraltma yapılamaz.

Bu madde hükümleri: muhafaza ormanı, milli park olarak ayrılan, izin ve irtifak tesis edilen ormanlık alanlarda ve 3. madde ile orman rejimi içine alınan yerlerde bu niteliklerin devamı süresince, yanan orman sahalarda ise hiçbir şekilde uygulanmaz.

⁸ Yargıtay 20. Hukuk dairesinin kriterleridir.

8.9. 3373 sayılı kanun

28.5.1987 tarih ve 3373 sayılı kanunun 2. maddesi ile 6831 sayılı Orman Kanununun 2. maddesinin B bendine aşağıdaki fıkra eklenmiştir;

Bu maddenin B bendi ile orman sınırları dışına çıkarılıp, 2924 sayılı Kanunun 11. ve 12. maddeleri gereğince fiili durumlarına göre ifraz edilerek bedeli karşılığı satılacak yer, yapı ve tesisleri kullananlarda, satış işlemleri tamamlanincaya kadar eciri misil alınmaz.

9. Sonuç ve Öneriler

1970 yılından günümüze, kanunlarda yapılan değişikliklerle, büyüyen bir sorun haline gelen orman sınırları dışına çıkarılan alanların değerlendirilmesi konusunda mevzuat değişiklikleri ile çözüm üretilmeye çalışılmıştır. Bu değişikliklerden ilki 2001 yılında çıkarılan 4706 sayılı “Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’dur. Bu kanunun 3. maddesi 1. fıkrasına göre Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılan yerlerde yapılacak uygulamalar, Maliye Bakanlığına, bu yerler rayiç bedeli üzerinden köylerde varsa öncelikle orman köylüsüne, belediye ve mücavir alan sınırları için de kullanıcılarına doğrudan satılabileceği gibi metrekare birim değeri üzerinden ilgili belediyelere ve Arsa Ofisi genel müdürlüğüne devredilebilir denilmektedir. Yine aynı kanunda bu yerlerin kullanıcıları tarafından satın alınmasına ilişkin talepler öncelikle sonuçlandırılır, 30 gün içinde kullanıcıları tarafından satın alınmayan yerler ile kullanıcısi bulunmayan yerler hazineye ait diğer taşınmaz mallar gibi değerlendirilir hükmü bulunmaktadır. Fakat Anayasa Mahkemesi 23.01.2002 tarih ve 2001/382 esas ve 2002/2 karar sayılı ilamla, Anayasa’ya açık aykırılığı ile giderilmesi güç ya da olanaksız hukuksal sonuçlar ve kamusal zararlar doğuracağı gerekçesiyle yürütmenin durdurulmasına karar vermiş daha sonra 23.01.2002 tarih ve 2001/382 esas 2002/21 karar sayılı ilamla bu düzenlemeler iptal edilmiştir. Düzenlemelerin iptali ile 2003 yılında Anayasa’nın 169 ve 170. maddelerinde değişiklik yapılması için 4841 sayılı kanun çıkarılmış fakat cumhurbaşkanı tarafından incelenen Kanun tekrar görüşülmek üzere TBMM’ye geri gönderilmiştir. İade edilen kanun metninde değişiklikler yapıldıktan sonra ise 4960 sayılı kanun çıkarılmıştır. Bu kanun da cumhurbaşkanı tarafından benzer gerekçelerle iade edilmiştir.

Çözümlemeyen bir sorun olarak günümüze kadar gelen bu sahaların değerlendirilmesi ve sorunun ortadan kaldırılması için öncelikle orman sınırları dışına çıkarılan alanların tescilinin tamamlanması gerekmektedir. Orman sınırları dışına çıkarılan şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler” bu tür eylemleri caydırıcı düzenlemelerle değerlendirilmelidir.

Orman sınırları dışına çıkarma işlemi orman işgallerinin tasfiyesidir. Her tasfiye işlemi gibi kısa sürede ve bir kez yapılarak çözüme gidilmelidir. Bu uygulamanın süreklilik arz etmesi orman kadastrounun gecikmesine neden olmaktadır. Bu nedenle 1982 Anayasasının 169. maddesine bu işlemin bir kez yapılabileceğine dair hüküm

konulmalıdır. Ayrıca madde metni genişletilerek “orman bütünlüğünü bozmamak”, “orman ve toprak muhafaza karakteri taşımamak” koşulları konulmalı ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere uygun hale getirilmelidir.

Kaynaklar

- Aras, C., 2002.** Açıklamalı-İçtihatlı Orman Kanunu. Adil Yayınevi, Ankara.
- Aygen, D., 2000.** Gerekçeli, Açıklamalı, İçtihatlı, Orman Kanunu Cilt I.Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara.
- Ayanoğlu, S., 1994.** Orman arazilerinin azalmasına yol açan yasal düzenlemeler. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 44 (3-4).
- Aksoy, M., 1987.** 3116 sayılı orman kanunu ve sonrası. anayasamız ve ormanların korunması(ormanların korunması ve genişletilmesinin anayasa hükümleri ile desteklenmesi). *Türkiye Ormanlılar Derneği Yayınları No: 10, 81-123.*
- Aldıkaçtı, O., 1963.** Anayasa Hukukumuzdaki Son Gelişmeler II, Ülkü Matbaası, İstanbul.
- Ayanoğlu, S., 1987.** 3116 sayılı orman kanunu ve sonrası, cumhuriyet dönemi ormancılığımızda 3116 sayılı orman yasası ve sonrası. *Türkiye Ormanlılar Derneği Yayınları No: 10, 21-33.*
- Atbaşoğlu, F., 2003.** Orman kanununun 2/B maddesinin uygulanması ve değerlendirilmesindeki sorunlar, *Orman Kanununun 2/B Maddesinin Uygulanması ve Değerlendirilmesindeki Sorunlar, Mart 2003 Ankara, 37-47.*
- Barksız, A., 1957.** İslam ve Türk Orman Hukukunda Orman Mülkiyeti ve Orman Sahalarında Mülkiyet Esasları, Türk Ormancılığı Yüzüncü Tedris Yılına Girerken.Ankara.
- Demiralp, B. T., 1998.** Uygulamada Ormanlarla İlgili Kadastro- Hukuk ve Ceza Davaları, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Eranıl, M. A., 1948.** Yargıtay ve Danıştay İçtihatlarına Göre Notlu ve Haşiyeli Orman Kanunu, Orman Genel Müdürlüğü Yayınlarından Özel Sayı: 59 İstanbul.
- Gözübüyük, Ş., 2002.** Açıklamalı Türk Anayasaları, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Güler, Ç. ve Çobanoğlu, Z., 1998.** Çevre Mevzuatı, Güneş Kitabevi, Ankara.
- İnal, S., 1971.** Türkiye’de Anayasa- Ormancılık İlişkileri, İ.Ü. Yayın No: 1647, O. F Yayın No: 171, İstanbul.
- Kayganacoğlu, M,R., Renda, N., ve Onursan, G., 1976.** Gerekçeli, Açıklamalı, İçtihatlı Orman Kanunu İlgili Mevzuat , Olgaç Matbaası, Ankara.
- Kutluk, H., 1948.** Türkiye Ormancılığı ile İlgili Tarihi Vesikalar, Osmanbey Matbaası, İstanbul.
- Kızılay, E., 1988.** Yeni Orman Kanunu, Gelişim Matbaacılık, Ankara.
- Koçak, H., 2003.** Orman Kadastro Uygulanması, Birlik Matbaası, Ankara.

- Kaşıkcı, M., 1984.** Uygulamada Tapulama Kanunu, İstanbul, Kazancı Matbaacılık.
- Mestav, M., 2001.** Açıklamalı İçtihatlı Orman Kanunu ve İlgili Mevzuat, Yayın Yayınları, Ankara.
- Özdönmez, M., İstanbullu, T., Akesen, A., Ekizoğlu, A., 1996.** Ormancılık Politikası, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını, İstanbul.
- Özdemir, Ş. ve Deda, N., 1991.** Orman Hukuku, Hukuk, Ceza ve Kadastro Davaları Cilt I, Feryal Matbaacılık, Ankara.
- Özalp, G., 2000.** Sert Yapraklı Ormanlar ve Maki, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 50 (2).
- Özdönmez, M., 1965.** Türkiye’ de Orman Suçları Nevileri,Sebepleri, Önlenmesi Çareleri Üzerine Araştırmalar, 1.Baskı, Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul.
- Sınmaz, B. ve Karataş, İ., 1995.** Orman Kadastro, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara.
- Usluoğlu, H.A., 1978.** Ormanlarda İade Yasası, *Yargıtay Dergisi*, IV (3), 327-332.
- Usluoğlu, A.,1987.** Ormanı Yasal Tanımında Arama Ormana Yararlı Olmadı, *Cumhuriyet Dönemi Ormancılığımızda 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası*, 07.02.1987, Ankara, Türkiye Ormancılar Derneği Yayınları No: 10, 12-2.
- Ünlü, M.C., 1995.** İçtihatlı Notlu Belediye Mevzuatı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Toygar, S., 1957.** Köylülerimizin Ormanlardan Yaptıkları Dünkü ve Bugünkü Faydalanma Esasları, Türk Ormancılığı Yüzüncü Tedris Yılına Girerken.
- Toygar, S., 1964.** *Eski ve Yeni Hükümlere Göre Orman Anlamı ve Ormanların Mülkiyet Bakımından Bölünüşü*, Orman Genel Müdürlüğü Yayınlarından Sıra No: 370, Seri No: 107. İstanbul.
- Turan, S., 2003.** Orman Yasalarında 2. Madde Hükümleri, *Orman Kanununun 2/B Maddesinin Uygulanması Ve Değerlendirilmesindeki Sorunlar, Mart 2003* Ankara, 11-15.